

Hjem til tiden

Julie Rokkjær Birch

I april 2024 tiltrådte Julie Rokkjær Birch som ny direktør i Den Gamle By. I artiklen fortæller hun om sin fascination af stedets forbindelse mellem tid, rum og væren og om den forandrende kraft, der gør Den Gamle By i stand til at spille en endnu større samfundsrolle.

Da jeg spændt havde besluttet at søge stillingen som direktør i Den Gamle By, genså jeg sammen med mine børn Olle Hellboms filmatisering af Astrid Lindgrens roman "Brødrene Løvehjerte" fra 1977. Pludselig genkendte jeg stedet, som skulle forestille Rosendalen i drømmelandet Nangijala. Mellem truende tengilriddere, flag og folk så jeg torvet i Den Gamle By. Som konstruktion mellem fantasi og historisk virkelighed udgør torvet den perfekte location for Lindgrens legende lethed mellem socialrealisme og eventyr.

Som lille pige gik jeg med min klasse gennem Den Gamle Bys gader, og på selvsamme torv sang vi Morten Børups latinske ode "In vernalis temporis" fra ca. 1500. En tålmodig lærer må med møje og besvær have lært os at synge den udenad. Og hver gang jeg hører Aarhus' rådhusklokker spille melodien, genoplever jeg, hvordan historie, sansning og fantasi smeltede sammen i min barnlige bevidsthed i Den Gamle By. Mit minde fremstår med et hvidtlysende filter – og med følelsen af på en gang at være hjemme og langt væk og i en anden tid. Sådan har jeg det stadig, når jeg er i Den Gamle By. Jeg genkender og genskaber – og jeg kommer hjem og videre hver gang. Og jeg ved, at jeg ikke er alene om at have det sådan.

Et fælles hjem

Jeg har i skrivende stund været direktør i ganske kort tid, og jeg har stadig meget at lære, men en ting ved jeg med sikkerhed: Den Gam-

le By er andet og mere end et museum, og jeg er sikker på, at fremtiden får brug for denne tidsmaskine og fremkalder af overgange i menneskelivet.

For Den Gamle By er en historiefortællende platform, der både minder os om, hvad vi har tabt, og hvad vi ikke vidste, vi søgte. Som gæst befinder man sig i et mærkeligt tidsparadoks i nuet med fortiden som både spejl og billede på mulige fremtider. I virkeligheden er stedet som et stykke poesi. I Den Gamle By slynger veje, pladser, haver, huse, rum og ting sig ind i hinanden som ord og sætninger, der taler sammen på kryds og tværs. Nye tider begynder, men bevægelsen er ikke lineær eller logisk. Den er nærmere rytmisk og i den grad sanselig. Derfor er oplevelsen som at læse et digt, der på en måde aldrig begynder eller slutter, men som kan læses mange gange og med nye erkendelser til følge.

Den Gamle By er en sindstilstand og et fælles hjem, hvor erindring, følelser og drømme får lov til at komme til udtryk. Og det poetiske mulighedsrum mellem fællesskab, fantasi og forandring sprænger totalt min forståelsesramme for begrebet museum. Det er både befriende og lidt irriterende at bøvl med at definere, hvad Den Gamle By er. Den er et museum (ja, faktisk flere museer), en stor virksomhed, en attraktion og en hel by. Men den er også hele tiden noget andet og noget uendeligt, som jeg har svært ved at sætte ord på. Men det kan mærkes. Jeg er ret overbevist om, at det har at gøre med begrebet hjemlighed og huset som et eksistentielt rum eller figur for det menneskelige liv. Vi forholder os alle til fælleshjemlige referencepunkter og æstetikker, vores hjemstavn, barndomshjem, hjemmets fire vægge, tærskler mellem ude og inde samt mit kvarter og dit kvarter. På den måde er der en form for resonans mellem tid og rum og væren i Den Gamle By. Universelt og dybt privat på samme tid.

Foran tiden

Fra begyndelsen har Den Gamle Bys kerne været en fortælling om hjemlighed – en fælles, folkelig og nærværende historie. Da læreren og translatøren Peter Holm (1873-1950) i forbindelse med Landsudstillingen i Aarhus i 1909 stod i spidsen for at skabe Borgmestergården, blev den et tilløbsstykke. I den genopførte borgmestergård kunne publikum gå rundt i historiske interiører fra renæssancen omkring 1600 og frem til en næsten-nutid omkring 1850. Der var altså

Fra urbutikken i Vestergade i Den Gamle By. Under jorden i 1974-kvarteret kan man se 400 historiske ure fra slutningen af 1300-tallet til 1900-tallet, så udstillingen belyser tidsmålerens udvikling i Danmark.

både tidslig og rumlig nærhed til den historiske fortælling, og det var en ganske anden oplevelse end den slags, datidens museer ellers tilbød eller hyldede. Her var den fjerne og eksotiske oldtid og episke fortællinger om konge, stat og magt ophøjet og fortalt gennem genstande vist på afstand eller bag fremmedgørende lag af glas. Nyere tids historie - og almindelige menneskers historie - var ikke interessant, og iscenesættelsen i den gamle borgmestergård blev kritiseret for at være uvidenskabelig. Nationalmuseets direktør Sophus Müller (1846-1934) kaldte det for "en kunstart". Det var ikke en ros. Men for Holm handlede det om at skabe en fortidig helhed med udgangspunkt i kilder og oprindelige materialer og genstande frem for at ophøje de enkelte autentiske bygningsdele og ting og isolere dem. Holm var inspireret af Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i København (1888), som han som stor dreng havde besøgt, og han lykkedes med at skabe en scenografi, der hjemliggjorde en fælles historie.

Arven fra Peter Holm består for mig at se i den hårfine balance

mellem faglig troværdighed og følelsesmæssig kreativitet, som kendetegner den Gamle By den dag i dag. Facit er et poetisk og udefinerbart spændingsfelt mellem historievitenskaber, erindring og fantasi. Jeg kalder det gerne – med Sophus Müllers ord – en kunstart. Vi føres ikke tilbage til fortiden, vi forføres af den. Med i regnestykket hører høj kvalitet, mod til forandring og relevans, og at det brede publikum tages seriøst. Den Gamle By har siden sin spæde begyndelse holdt sig tro mod sin kerne, og jeg er overbevist om, at den videre udvikling fortsat skal hylde sit udgangspunkt og spinde videre på den røde tråd i det kludetæppe, der altid er i forandring. Den Gamle By skal også fortsætte med at gå sine helt egne veje og sætte nye standarder for museumsdrift – også selv om det kan føre til en vis modstand. I modstand kan der måske ligefrem ligge en drivkraft.

Hjemrejse

De første årtier i 1900-tallet bar præg af urbanisering og teknologiske fremskridt, og bekymringen over at se barndommens Aarhus blive forandret var uden tvivl en motivation for Peter Holms arbej-

I Den Gamle By kan man være heldig at møde Madammen i Eilschous Boliger fra 1767. Huset lå oprindeligt i Munkemøllestræde 2-4 over for H.C. Andersens barndomshjem. Andersen fortalte, hvordan han kom i huset hos præsteenke Bunkeflod, der læste op for ham.

de med at bevare historiske bymiljøer. Vi kender nok alle til følelsen af at huske tilbage på barndomsminder med længsel og holde fast i dem gennem fortællinger, hvor der tilføres en eventyrligt filter – en poetisk rytme. Jeg ved for eksempel godt, at mit eget hvidtlysende barndomsminde fra Den Gamle By må være delvis konstruktion, fordi det er en lidt for helstøbt syntese. Men i historiens løb er fortællinger om både det at være menneske og historiske begivenheder netop blevet husket og videreført gennem folkeviser, sagaer og digte – erindringens poesi. H.C. Andersen skriver i sit digt "Mit Barndoms Hjem" fra 1875 idylliserende, men også med en undertone af smertelig længsel om sit barndomshjem. I et større, kulturhistorisk perspektiv er digtet vidnesbyrd om den knaphed, de fleste danskere levede under dengang.

Andersens digt oser af nostalgi, der er sammensat af det græske nostos (hjemrejse) og algos (smerte). Nostalgi handler om at længes efter noget tabt, forsvundet eller bare gamle dage. Minder får med tiden nye lag, og måske længes man også efter en uskyldig fortid, som aldrig har fandtes. I nostalgien rummes både erindringen, eventyret og smerten. Og det er herigennem, porten til gamle minder og nye erkendelser kan åbne sig for os. Den Gamle Bys levende formidling – smagene, duftene og lydene – er den poetiske iscenesættelse, der tjener til at hjemliggøre historien for gæsterne.

Den Gamle By skal omfavne og bruge nostalgien og følelserne til at formidle historien, men nostalgien skal have modstand gennem videnskabelige undersøgelser, kritisk stillingtagen og diskussion. I denne paradoksale balance findes museets forandrende kraft. Hjemrejsen skal i Den Gamle By gå konstruktivt ind i fremtiden.

Mit Barndoms Hjem

Af H.C. Andersen

Nær Odense-Munkemølle
Hvor Klostret sank i Gruus,
Der stod, som Du seer her i Billed,
Et lille Bindingsværks Huus.

Hvor var der festligt derinde,
Naar Pintseklokkerne klang;
Smaa hvide Sommergardiner
I Solskin om Vinduet hang.

Sancthansurt blev sat i Bjælken,
 Og Kakkellovnen fik Glands,
 De duftende Birkegrene
 Stod der med Skovmærkekrands.

Een Stue, et lille Køkken -
 Og dog Alt saa stort og godt.
 Der leged' jeg Juleaften,
 Som siden paa intet Slot.

Og Risengrøden og Gaasen
 Og Gnavposen - ! hvilken Fest!
 Vor Jord er velsignet - det føler
 I Barndoms-Hjemmet man bedst!

H.C. Andersens
 digt "Mit Barn-
 doms Hjem"
 blev trykt i "Søn-
 dags-Posten.
 Illustreret Uge-
 blad til Nytte og
 Fornøielse for
 alle Stænder".
 13. Aargang, Nr.
 588, 4.4. 1875.

Hjem til fremtiden

Anno 2024 er Den Gamle By en klokkeklar succes. Flotte nye kvartaler helt op til år 2014 og en ny hovedindgang har skabt en gennemført totaloplevelse. Helheden synes komplet, men et godt digt slutter aldrig helt. Nye læsere og fortolkninger kommer til. Nogle læser endnu ikke med. Den Gamle By har plads til nye fortællinger og bør forpligte sig på nye filantropiske bundlinjer, der foregriber de behov, der vil opstå i fremtidens samfund.

Den Gamle By taler til og med et stort publikum. Museet bidrager til samfundsøkonomien, turismen og den fællesnationale fortælling. Vi står i en kompleks, digital og polariseret virkelighed, hvor der er mere brug for fælles hjem end nogensinde. Teknologiske nybrud (AI), et fragmenteret mediebillede og den geopolitiske situation får os til at søge efter forståelse og fundament. Efter rødder, mening og tryghed. De danske museer har i en årrække – med covid-19 som midlertidig timeout – tiltrukket flere og flere gæster. Det er ikke uden grund. Samfundet har brug for et museum som Den Gamle By. Vi mennesker har brug for tidsrejser for at kunne forstå og løse både

Den Gamle By har den største andel af besøgende børn og unge blandt landets museer. Her leger børn ved Aagade. Foto: Knud Nielsen.

samtidens og fremtidens udfordringer. Og vi har brug for den ro, den fordybelse og de fællesskaber, der følger med. Der er behov for at knytte fremtidens teknologier og demokratiforståelse med fortidens glemte guldkorn og minde samfundet om, at Den Gamle By er et bolværk mod historieforvanskning, overfladiskhed og ensomhed.

Jeg ser Den Gamle By som en museumsby mere end et bymuseum og som et nationalmuseum for fælles identitet. Men ingen har patent på den nationale fortælling, og museer er ikke neutrale, stillestående sandhedsmonumenter, som kan eller skal præsentere en konsensusfortælling. Den Gamle By skal med denne bevidsthed i baghovedet sikre sin dynamik, sin mangfoldighed og sin åbenhed mod omverdenen – og tage ansvar. Den Gamle By skal være et hjem uden berøringsangst og betragte nostalgien som sukker på de bitre samfundspiller, som ikke kan eller må ignoreres.

- Ved at huske på, at Den Gamle By har viden om klimavenligt byggeri, håndværk, madlavning og havedrift, kan vi spille en central rolle for den bæredygtige omstilling gennem uddannelsesprogrammer, rådgivning og strategiske partnerskaber.
- Ved at udvikle Den Gamle By som et mediehus kan vi med forskningsmæssig forankring bidrage kritisk konstruktivt til tidens informations- og mediekriser, der udvikler sig med fremtidens teknologiske fremskridt. Via flere indholdskanaler og mod til debat kan vi bruge historiens almindelige liv og flerstemmighed til at kvalificere de svære samtaler om for eksempel vold, fattigdom, ligestilling, trivselskrise og marginaliserede grupper.
- Ved at indtænke en filantropisk bundlinje i vores museumsdrift kan vi proaktivt prioritere programmer og fri adgang for ensomme, for hjemløse og for børn og unge, der lever i fattigdom og mistrivsel. Vi skal leve op til og ambitiøst forpligte os på visionen om at være et fælles hjem og et safe place for de historier og for de mennesker, der behøver plads.
- Ved at højne aktivitetsniveauet året rundt og inddrage lokale fællesskaber og vækstlag gennem nye formater som festivaler, kurser, havebrug, dyrepasning og kunstprojekter kan vi blive byen i byen, der ikke blot fortæller om samfundsudviklingen, men også går i dialog med den, udfordrer den og prøver at forbedre den.
- Ved at styrke gæsterejsen gennem målgruppefokus, loyalitetsprogrammer og et øget fokus på data og digitalisering kan vi

målrette og kuratere oplevelser, budskaber og produkter og sætte aftryk både før og efter – eller uafhængigt af – et besøg i Den Gamle By.

- Ved at prioritere medarbejdernes trivsel, moderne ledelse og en stærk arbejdskultur kan vi sikre, at Den Gamle Bys mange medarbejdere er ambassadører for Den Gamle Bys demokratiske værdier og har glæde og virkelyst, som kan påvirke langt ud over bygrænsen.

Kort sagt skal Den Gamle By lære fra sig gennem historiens mange historier – så vi ikke blindt gentager dem. Og vi skal med nysgerrighed tage imod og lære af nye generationer, tendenser og samfundsudfordringer. Vi skal kunne se ind i fremtiden og gå forrest. Vi har plads. Også til at fejle. For Den Gamle By er en helhed af detaljer, en mangfoldig virkelighed på tværs af tid og rum. Et poetisk billede, men ikke et glansbillede. Et sandt eventyr, hvor alle altid kan komme hjem til fortiden, nutiden og fremtiden.